

Anna PUPKA LIPIŃSKA*

Kamila RADLIŃSKA**

ZRÓŻNICOWANIE PRZESTRZENNE ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

Zarys treści: Celem artykułu było określenie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego powiatów województwa pomorskiego oraz zbadanie jego zmiany na przestrzeni lat 2006 i 2016. Analizie poddane zostały wszystkie powiaty województwa pomorskiego, bez miast na prawach powiatu. Badanie przeprowadzono metodą miernika syntetycznego. Dla wybranych zmiennych wyznaczone zostały mierniki syntetyczne poszczególnych grup czynników rozwoju: ekonomicznych, ekologicznych, społecznych i polityczno-instytucjonalnych oraz ogólny miernik syntetyczny. Pozwoliło to na pogrupowanie powiatów w klasy o podobnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, a także na uszeregowanie ich od najsilniej do najsłabiej rozwiniętych. Wyniki analizy wykazały, że powiaty województwa pomorskiego cechowały się dużym zróżnicowaniem przestrzennym pod względem rozwoju społeczno-gospodarczego. Biorąc pod uwagę rok 2006 i 2016, powiaty o wyższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego zlokalizowane były wokół obszaru Trójmiasta, natomiast najsłabiej rozwinięte to powiaty peryferyjne województwa.

Słowa kluczowe: rozwój społeczno-gospodarczy, miernik syntetyczny, województwo pomorskie.

* Absolwentka na kierunku Ekonomia, Wydział Nauk Ekonomicznych, Politechnika Koszalińska

** Wydział Nauk Ekonomicznych, Politechnika Koszalińska
(Artykuł prezentuje fragment wyników badań podjętych w ramach pracy dyplomowej nt. Zróżnicowanie rozwoju społeczno-gospodarczego w województwie pomorskim)

Wprowadzenie

Rozwój jest wynikiem pozytywnych zmian wzrostu ilościowego i postępu jakościowego w systemach gospodarczych, społecznych i przyrodniczych¹, jest zatem rezultatem korzystnych zmian ilościowych i jakościowych. Ma znaczenie szersze od wzrostu, bowiem w swym składzie zawiera zmiany strukturalne, podczas gdy wzrost odnosi się jedynie do zmian ilościowych. W literaturze przedmiotu można znaleźć kilka cech charakterystycznych dla tego zagadnienia². Rozwój jest pojęciem wieloaspektowym łączącym znaczną liczbę zależnych od siebie procesów i zjawisk społecznych, politycznych, kulturowych, technicznych, gospodarczych i psychologicznych³. To kategoria dynamiczna, a jej zmiany zazwyczaj przebiegają w sposób powolny, długofalowy i stopniowy. Ponadto, rozwój jest przestrzennie zróżnicowany, takie same bodźce rozwojowe nie odnoszą takich samych efektów w dwóch różnych jednostkach geograficznych, ze względu na różne uwarunkowania endogeniczne.

Pojęciem obejmującym sferę ekonomiczną jest rozwój gospodarczy⁴. Oznacza długookresowy proces przemian dokonujących się w gospodarce, wywołany rozwojem możliwości wytwórczych. Obejmuje jakościowe i strukturalne przemiany w gospodarce narodowej, wynikające ze wzrostu gospodarczego. Zmiany jakościowe to przede wszystkim postęp techniczny i technologiczny, rozwój systemu powiązań wewnątrz gospodarki narodowej oraz światowej, wzrost stopnia efektywności mikro- i makroekonomicznej, podniesienie kwalifikacji siły roboczej. Z kolei wzrost gospodarczy rozumiany jest jako zmiany w ilościowo mierzalnych jednostkach.⁵ W gospodarce narodowej wzrost gospodarczy bez rozwoju jest możliwy do osiągnięcia, natomiast sytuacja odwrotna nie występuje.

¹ T. Markowski, *Teoretyczne podstawy rozwoju lokalnego i regionalnego*, (w:) Z. Strzelecki (red.), *Gospodarka regionalna i lokalna*, Wydawnictwo naukowe PWN, Warszawa 2008, s. 13.

² N. Piszcz, M. Klonowska-Matynia, *Uwarunkowania rozwoju społeczno-gospodarczego głównych regionów w Polsce. Wybrane aspekty*, Zeszyty Naukowe Wydziału Nauk Ekonomicznych 2018, 1(22), s. 263.

³ M. Stanny, *Poziom rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich w Polsce – pomiar zjawiska złożonego. Rozwój wsi i rolnictwa w Polsce. Aspekty przestrzenne i regionalne*, IRWiR PAN, Warszawa 2012, s. 44.

⁴ M. Warczak, *Endogeniczne i egzogeniczne czynniki rozwoju gospodarczego z perspektywy finansów gminy*, *Współczesna Gospodarka* 2015, 6(4).

⁵ Z. Przygodzki, *Region i klasyczne teorie jego rozwoju*, (w:) *Region i jego rozwój w warunkach globalizacji*, J. Chądzyński, A. Nowakowska, Z. Przygodzki, Wydawnictwo CeDeWu.PL, Warszawa 2007, s. 43.

Oprócz omawianych wyżej pojęć istotną rolę odgrywa rozwój regionalny. Przygodzki definiuje rozwój regionalny jako trwały wzrost potencjału gospodarczego regionów oraz systematyczną i trwałą poprawę ich konkurencyjności, a także poziomu życia mieszkańców, co przyczynia się do rozwoju społeczno-gospodarczego kraju⁶. Z definicji tej wynika jednoznacznie, że rozwój na poziomie krajowym nie jest możliwy bez pozytywnych zmian na szczeblu wojewódzkim, przy czym za kryterium podziału państwa na regiony najczęściej stosuje się obowiązujący na danym obszarze podział administracyjny. Według tej metodologii w Polsce za region jako jednostkę badawczą rozumiane jest województwo, powiat lub gmina.

Rozwój regionalny nie jest postrzegany jedynie przez pryzmat zmian gospodarczych, wpływających na trwałą poprawę konkurencyjności danego obszaru⁷. Równie ważny jest jego aspekt społeczny, czyli podniesienie poziomu życia i dobrobytu mieszkańców. Poza wzrostem dobrobytu mieszkańców na rozwój regionalny składają się zmiany w strukturze gospodarczej, środowisku przyrodniczym, poziomie infrastrukturalnym, ładzie i zagospodarowaniu przestrzennym. Ze względu na różne czynniki, tkwiące wewnątrz regionów oraz uwarunkowania zewnętrzne, występują różnice międzyregionalne w poziomie jego rozwoju. Istnienie różnic międzyregionalnych jest problemem, który nigdy nie zostanie rozwiązany, ponieważ zawsze będzie istniało zróżnicowanie przestrzenne działalności człowieka. Pomimo to, konieczne jest monitorowanie poziomu rozwoju regionów i wskazywanie potencjalnych kierunków ich specjalizacji. W specjalizacji regionów upatruje się rozwiązania tego problemu. Dążenie do specjalizacji i optymalnego wykorzystania posiadanych zasobów powinno pociągnąć za sobą rozwój odpowiedniej infrastruktury.

Rozwój regionalny ma charakter przyczynowo-skutkowy. Przyczyny i skutki są ze sobą powiązane i określane jako czynniki rozwoju. W zależności od tego, czy umożliwiają (ułatwiają) czy też hamują (ograniczają) rozwój stanowią odpowiednio czynniki rozwoju bądź bariery⁸. Podobnie jak sam region podlegają one ciągłym modyfikacjom. Klasyczny podział czynników produkcji jest stosowany w naukach ekonomicznych, jednak ze względu na dużo większą złożoność ekonomiczną dzisiejszej gospodarki konieczne jest jego rozszerzenie.

⁶ Z. Przygodzki, *Teoretyczne podstawy rozwoju regionalnego i lokalnego*, (w:) *Region i jego...*, op. cit., s. 17.

⁷ K. Pająk, P. Dahlke, O. Kvilinskyi, *Determinanty rozwoju regionalnego – współczesne odniesienie*, Roczniki Ekonomiczne Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy 2016, (9), s. 109-122.

⁸ M. Klonowska-Matynia, K. Radlińska, *Przestrzenne zróżnicowanie zrównoważonego rozwoju wybranych krajów europejskich. Hierarchia i klasyfikacja krajów*, Rocznik Ochrona Środowiska 2018, 20.

Czynniki klasyczne koncentrowały się jedynie na sferze produkcyjnej, a współczesne procesy rozwojowe zależą od wielu zmiennych, dzięki którym proces rozwoju może być bardziej intensywny, efektywny, lepiej odpowiadać na potrzeby lokalnych społeczności. Obecnie rzeczywistość gospodarcza charakteryzuje się dużo wyższą dynamiką. Współczesne czynniki rozwoju regionalnego przedstawiono w tabeli 1. Podział nie wyczerpuje ostatecznie wszystkich czynników rozwoju regionalnego, przedstawia jedynie najważniejsze i mające największe znaczenie, dla osiągnięcia założonego celu artykułu.

Bez względu na obraną klasyfikację niezmienna pozostaje wysoka komplementarność wszystkich rodzajów czynników i występowanie zjawiska synergii. Brak któregośkolwiek z nich lub też nawet jego niedostateczna liczba powoduje zahamowanie, a w skrajnych przypadkach nawet zatrzymanie procesu rozwoju.

Tabela 1. Czynniki rozwoju regionalnego

Czynniki rozwoju	Charakterystyka
Czynniki ekonomiczne	<ul style="list-style-type: none"> - wielkość regionalnego rynku pracy, - dynamika popytu regionalnego, - zmiany dochodów ludności, przedsiębiorstw i organów samorządowych, - napływ inwestycji krajowych i zagranicznych, - infrastruktura techniczna, ekonomiczna i społeczna, - sytuacja makroekonomiczna w kraju.
Czynniki społeczne	<ul style="list-style-type: none"> - zmiany w liczbie ludności i strukturze demograficznej, - tempo i charakter procesów urbanizacyjnych, - rozwój i doskonalenie infrastruktury społecznej, - zmiany w poziomie życia, - podniesienie kwalifikacji, - kreatywność i przedsiębiorczość społeczeństwa, - stosunek do reform, innowacji i postępu technologicznego.
Czynniki ekologiczne (przestrzenne)	<ul style="list-style-type: none"> - zasoby naturalne, - wdrażanie „czystych” technologii, - poprawa świadomości i kultury ekologicznej mieszkańców.
Czynniki polityczno-ustrojowe	<ul style="list-style-type: none"> - aktywność władzy i społeczeństwa, - sprawność działania samorządów terytorialnych i ich organów, - relacje władza-społeczeństwo, - ustrój państwa, - stopień akceptacji władz lokalnych przez społeczeństwo.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: W. Kosiedowski, Zarządzanie rozwojem regionalnym i lokalnym, (w:) *Gospodarka regionalna...*, op. cit. s. 234-235; J. Chądzyński, Nowe koncepcje rozwoju – w kierunku rozwoju lokalnego, (w:) *Region i jego...*, op. cit. s. 85.

Koncepcja rozwoju zrównoważonego stanowi współcześnie podstawę polityki społeczno-ekonomicznej zarówno na szczeblu globalnym, krajowym, regionalnym, jak i lokalnym. Idea rozwoju zrównoważonego powstała pod koniec XX wieku jako odpowiedź na kryzys ekologiczny, problemy ochrony środowiska, perspektywy ograniczoności zasobów energetycznych i narastające problemy społeczne. W literaturze przedmiotu spotyka się poglądy, że postępowanie według dotychczasowych wzorców konsumpcji i produkcji doprowadzi w niedługim czasie do katastrofy ekologicznej, społecznej, a w efekcie również ekonomicznej. Rozwój zrównoważony według definicji z 1987 roku oznacza zaspokajanie potrzeb i aspiracji dzisiejszego pokolenia w sposób, który nie ogranicza możliwości zaspokojenia potrzeb przyszłym pokoleniom⁹. Ustawa o ochronie środowiska definiuje go jako rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń¹⁰. Pojęcie to ma charakter płynny, zmieniający się wraz z upływem czasu i przestrzeni, uwzględniający różnice systemów wartości, występujące pomiędzy regionami. Jest to też kategoria łącząca środowisko z gospodarką i społeczeństwem. Pomimo wieloaspektowości rozwój zrównoważony powinien zawierać wspólne elementy, a przede wszystkim posiadać długoterminową perspektywę ochrony środowiska i racjonalnego gospodarowania zasobami naturalnymi. Zapewnienie równowagi pomiędzy poszczególnymi ładami jest stanem trudnym do osiągnięcia, gdyż każda ze sfer nie może funkcjonować samodzielnie i dbać jedynie o własne dobro. To na władzach samorządowych spoczywa obowiązek kreowania takiej polityki rozwojowej, która z jednej strony będzie stwarzała optymalne warunki rozwoju gospodarczego, z drugiej zaś będzie zapobiegała zjawiskom niekorzystnym dla pozostałych sfer. Dotyczy to zwłaszcza wytyczania priorytetowych kierunków rozwoju, opartych na uwarunkowaniach endogenicznych.

⁹ P. Jeżowski, *Rozwój zrównoważony i jego nowe wyzwania*, Kwartalnik Kolegium Ekonomiczno-Społecznego Studia i Prace 2012, 10(2), s. 110.

¹⁰ Art. 3, pkt. 50, Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. *Prawo ochrony środowiska*, Dz. U. z 2001 r., Nr 62, poz. 627.

Cel, zakres i metoda badawcza

Ocena poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego jest trudna. Porównywanie jednostek samorządowych tylko na podstawie danych lub prostych wskaźników nie wyczerpuje pełnego obrazu sytuacji, a porównywanie jedynie wartości poszczególnych kryteriów nie pozwala na liniowe uporządkowanie analizowanych obszarów. Z tego względu w badaniu zastosowano mierniki syntetyczne, skonstruowane na podstawie wybranych zmiennych diagnostycznych.

W ujęciu teoretycznym konstruowanie miernika syntetycznego przebiega w etapach:

1. dobór zmiennych opisujących badane zjawisko i wstępna ich analiza;
2. normalizacja wartości zmiennych diagnostycznych, przedstawionych w postaci stymulanty bądź destymulanty (pozbawienie wartości zmiennych mian i ujednoczenie rzędów wielkości w celu doprowadzenia do ich porównywalności);
3. wybór formuły agregacyjnej i wyznaczenie na jej podstawie wartości syntetycznego miernika rozwoju;
4. grupowanie, tworzenie klas podobnych jednostek¹¹.

Zmienne diagnostyczne zostały oznaczone jako stymulanty lub destymulanty rozwoju i dla każdej z nich przeprowadzono normalizację według następującej formuły:

- destymulanty (d):

$$z_{ij} = \frac{\max\{x_{ij}\} - x_{ij}}{\max\{x_{ij}\} - \min\{x_{ij}\}} \quad (1)$$

gdy niska wartość wskaźnika jest pożądana,

- stymulanty (s):

$$z_{ij} = \frac{x_{ij} - \min\{x_{ij}\}}{\max\{x_{ij}\} - \min\{x_{ij}\}} \quad (2)$$

gdy wysoka wartość wskaźnika jest pożądana, gdzie:

¹¹ P. Dziekański, *Koncepcja wskaźnika syntetycznego oceny poziomu rozwoju gmin wiejskich województwa świętokrzyskiego w warunkach globalizacji*, Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Problemy Rolnictwa Światowego 2014, 14(3), s. 66.

x_{ij} – wartość normalizowanego wskaźnika,
 $\min\{x_{ij}\}$ – wartość minimalna wskaźnika,
 $\max\{x_{ij}\}$ – wartość maksymalna.

Następnie wartości znormalizowane były podstawą do wyznaczenia miernika syntetycznego według następującej formuły:

$$q_i = \frac{\sum_{j=1}^m z_{ij}}{m}, (i = 1, 2, \dots, m) \quad (3)$$

gdzie:

$\sum_{j=1}^m z_{ij}$ – suma wartości znormalizowanych,
 m – liczba uwzględnionych wskaźników¹².

Celem artykułu jest określenie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego powiatów województwa pomorskiego oraz zbadanie jego zmiany na przestrzeni lat. Badanie zostało przeprowadzone dla roku 2006 i 2016. Zakłada się, że taki odstęp czasowy pozwoli na zaobserwowanie zmian sytuacji społeczno-gospodarczej na obszarze województwa pomorskiego. Jednostką badawczą były powiaty ziemskie województwa pomorskiego. Z uwagi na porównywalność wyników, z analizy wyłączono powiaty-miasta na prawach powiatu.

Badanie zostało przeprowadzone metodą miernika syntetycznego w dwóch etapach. W pierwszym kroku, obliczono mierniki syntetyczne dla grup czynników rozwoju: ekonomicznych, ekologicznych, społecznych i polityczno-instytucjonalnych oraz w etapie drugim na podstawie sumy wartości znormalizowanych dla analizowanych zmiennych diagnostycznych obliczono ogólny miernik syntetycznych dla wszystkich analizowanych powiatów.

W ocenie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego powiatów województwa pomorskiego jako zmienne diagnostyczne wykorzystane zostały dane GUS – wskaźniki zrównoważonego rozwoju oraz dane PKW – frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w roku 2006 i 2018. Istotną kwestią przy wyborze danych była ich dostępność, gdyż statystyka narodowa nie gromadzi wielu wskaźników dla poziomu powiatów. Wybrane do badania zmienne zostały podzielone na 4 grupy przedstawione w tabeli 2.

¹² F. Wysocki, J. Lira, *Statystyka opisowa*, Wydawnictwo Akademii Rolniczej w Poznaniu, Poznań 2003, s. 173-175.

Tabela 2. Zmienne diagnostyczne wykorzystane do budowy miernika syntetycznego

Aspekt rozwoju	Analizowane zmienne
Ład społeczny	<ul style="list-style-type: none"> - przyrost naturalny na 1000 ludności (s), - obciążenie demograficzne – liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (d), - przeciętne wynagrodzenie brutto w podmiotach zatrudniających więcej niż 9 osób (s), - udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym (s), - stopa bezrobocia rejestrowanego (d), - zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca (s).
Ład ekonomiczny	<ul style="list-style-type: none"> - podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności (s), - osoby fizyczne, prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym (s), - podmioty, wpisane do rejestru REGON na 10 tys. osób w wieku produkcyjnym (s), - długość dróg publicznych lokalnych na 100 km² powierzchni (s), - turyści, korzystający z noclegów na 1000 ludności (s), - miejsca noclegowe na 1000 ludności (s).
Ład ekologiczny	<ul style="list-style-type: none"> - emisja dwutlenku węgla z zakładów szczególnie uciążliwych (d), - lesistość (s), - udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem (s), - ilość zmieszanych odpadów komunalnych, zebranych z gospodarstw domowych w ciągu roku, przypadająca na 1 mieszkańca (d), - udział ścieków komunalnych i przemysłowych oczyszczanych w ogóle ścieków wymagających oczyszczenia (s), - liczba oczyszczalni przydomowych (s).
Ład polityczno-ustrojowy	<ul style="list-style-type: none"> - liczba zarejestrowanych fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców (s), - udział wydatków inwestycyjnych gmin i powiatów w wydatkach ogółem (s), - frekwencja w wyborach samorządowych* (s), - środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych pozyskane przez gminy i powiaty w przeliczeniu na 1 mieszkańca (s).

Oznaczenie: (s) stymulanta, (d) destymulanta

* Ze względu na to, że druga tura może nie odbywać się we wszystkich powiatach, do analizy wykorzystano frekwencję z pierwszej tury wyborów samorządowych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wskaźników zrównoważonego rozwoju <http://wskaznikizrp.stat.gov.pl> (08.04.2019), frekwencja wyborcza na podstawie danych PKW, <https://wybory2018.pkw.gov.pl/pl/frekwencja/0411/220000#f1000001>, <http://wybory2006.pkw.gov.pl/kbw/geoWojewodztwo9159.html?id=220000&> (08.04.2019).

Tak zaplanowane postępowanie badawcze pozwoliło na określenie poziomu rozwoju powiatów województwa pomorskiego w poszczególnych jego składowych, a także na uzyskanie miary, uwzględniającej wszystkie analizowane aspekty. Uzyskane wartości mierników syntetycznych zostały podzielone na 5 klas: powiaty o bardzo wysokim, wysokim, średnim, niskim i bardzo niskim poziomie rozwoju. Pozwoliło to również na wyodrębnienie grup powiatów o podobnej sytuacji.

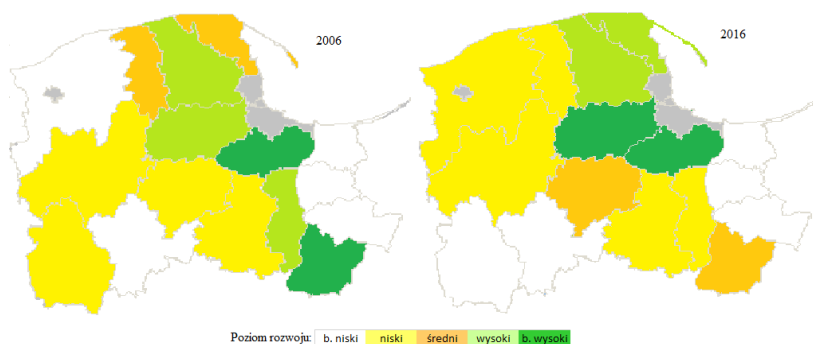
Wyniki badania własnego

Podstawowym założeniem badania był fakt, że zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy opiera się na 4 filarach rozwoju regionalnego: społecznym, ekonomicznym, ekologicznym i polityczno-ustrojowym.

Ład społeczny stanowi jeden z filarów zrównoważonego rozwoju. Jego głównym zadaniem jest przeciwdziałanie ubóstwu, marginalizacji i dyskryminacji społecznej, rozpowszechnienie edukacji i szeroko pojęta polityka społeczna, mająca na celu zaspokojenie potrzeb intelektualnych, bezpieczeństwa i samorealizacji.

Na podstawie obliczonego miernika syntetycznego dla ładu społecznego obserwuje się, że w roku 2006 w grupie powiatów województwa pomorskiego w najlepszej sytuacji społecznej znalazły się powiaty: kwidzyński (wartość wskaźnika 0,70) i gdański (0,65), natomiast w najgorszej: powiaty malborski (0,35), sztumski (0,33), nowodworski (0,31) słupski (0,28) i chojnicki (0,27). W roku 2016 w najwyższy poziom rozwoju charakteryzował powiaty: gdański (0,82) i kartuski (0,72), zaś grupa o najsłabszym poziomie rozwoju społecznego liczyła nadal 5 powiatów: człuchowski (0,21), malborski (0,22), sztumski (0,23), nowodworski (0,29) i chojnicki (0,32). Graficzne przedstawienie wyników analizy zostało zaprezentowane na rysunku 1 obserwuje się silniej rozwiniętą społecznie centralną część województwa tj. obszar przylegający do Trójmiasta oraz słabsze obszary peryferyjne. Spośród nich jedynie powiat kwidzyński, ze względu na dobrą sytuację na rynku pracy, duży udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym oraz wysoki poziom wynagrodzeń znalazł się początkowo w grupie o bardzo wysokim, a później w grupie o średnim poziomie rozwoju społecznego. W analizowanym okresie obserwowane różnice w poziomie rozwoju społecznego obszarów centralnych i peryferyjnych utrzymały się.

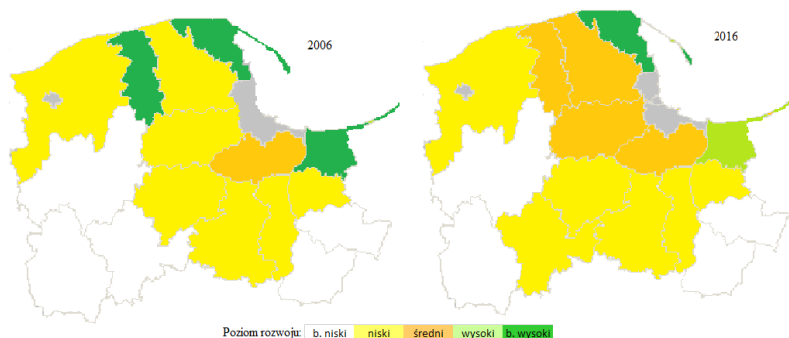
Rysunek 1. Rozwój społeczny powiatów województwa pomorskiego w latach 2006 i 2016

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wskaźników zrównoważonego rozwoju <http://wskaznikizrp.stat.gov.pl> (08.04.2019).

Podstawą ładu ekonomicznego jest istniejąca na danym obszarze infrastruktura i dostępne zasoby. To one determinują lokalizację działalności gospodarczej na danym obszarze. Od liczby działających przedsiębiorstw i profilu ich działalności w dużej mierze zależy sytuacja na rynku pracy, ale także oddziaływanie na środowisko. Poziom rozwoju ekonomicznego powiatów województwa pomorskiego przedstawiono na rysunku 2.

Rysunek 2. Rozwój ekonomiczny powiatów województwa pomorskiego w latach 2006 i 2016

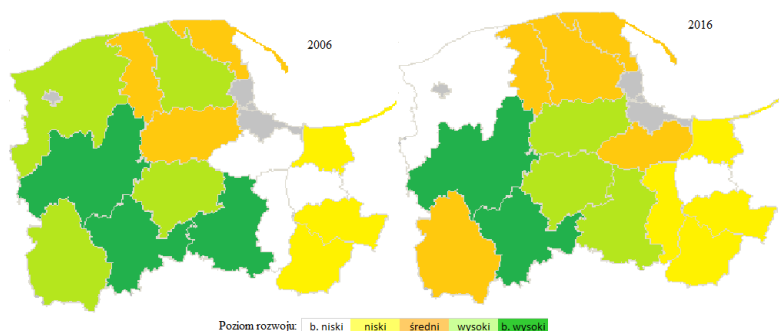
Źródło: Opracowanie własne na podstawie wskaźników zrównoważonego rozwoju <http://wskaznikizrp.stat.gov.pl> (08.04.2019).

W grupie o najwyższym poziomie rozwoju ekonomicznego w roku 2006 znalazły się powiaty: nowodworski (0,80), pucki (0,78) i lęborski (0,70). Najsłabiej rozwinięte gospodarczo powiaty to powiaty: kwidzyński (0,14), sztumski

(0,14), bytowski (0,20), człuchowski (0,23) i chojnicki (0,24). W roku 2016 najwyżej rozwiniętym gospodarczo powiatem był jedynie powiat pucki (0,90). W grupie o najsłabszym rozwoju znalazły się powiaty sztumski (0,04), człuchowski (0,12), kwidziński (0,13) i bytowski (0,15). Podobnie jak w przypadku ładu społecznego rozwój ekonomiczny charakteryzuje się przestrzennym zróżnicowaniem. Powiaty centralne (skupione wokół Trójmiasta) charakteryzują się wyższym poziomem rozwoju ekonomicznego i szybszym jego tempem. W analizowanym okresie jedynie powiat chojnicki przesunął się z grupy najsłabszej pozycji do grupy wyższej. Z grupy słabej do średniej przesunęły się powiaty kartuski i wejherowski, a sytuacja ekonomiczna pogorszyła się w powiatach: lęborskim (spadek z grupy najsilniejszej do średniej) i nowodworskim (przesunięcie z grupy najsilniejszej do średniej).

Ład ekologiczny jest filarem rozwoju zrównoważonego. Jego głównym celem jest ograniczenie degradacji środowiska naturalnego. Jakość środowiska naturalnego przekłada się bezpośrednio na jakość życia ludzkiego. Poziom rozwoju ekologicznego i jego zróżnicowanie w województwie pomorskim przedstawia rysunek 3. Biorąc pod uwagę analizowane czynniki w 2006 roku najkorzystniejsze warunki ekologiczne obserwowane są w powiecie bytowskim (0,69), następnie w starogardzkim (0,66) i chojnickim (0,64). Najgorsza sytuacja ekologicznie dotyczy powiatów tczewskiego (0,38), malborskiego (0,40) i gdańskiego (0,44). W roku 2016 ekologicznie najwyższym poziomem legitymował się powiat chojnicki (0,91) i bytowski (0,82), najniższym malborski (0,35) i słupski (0,45). Analizując rysunek stwierdzić można prawidłowość, że im dalej od obszaru centralnego województwa tym lepsze warunki ekologiczne. Obszary peryferyjne okazują się najwyżej rozwinięte pod tym względem.

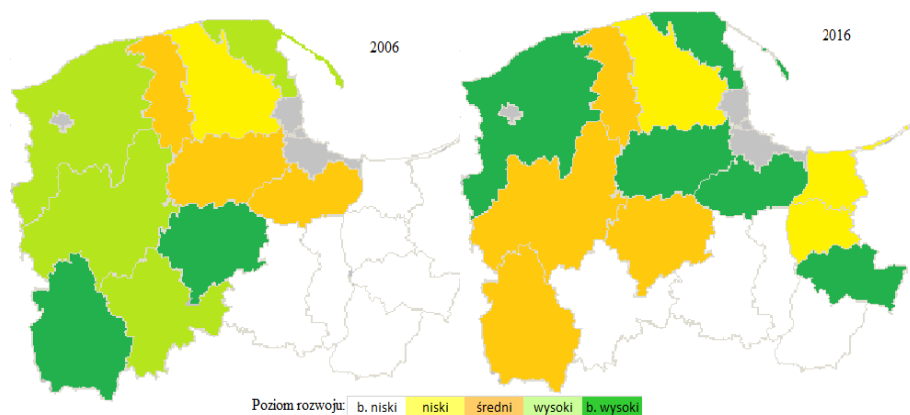
Rysunek 3. Rozwój ekologiczny powiatów województwa pomorskiego w latach 2006 i 2016

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wskaźników zrównoważonego rozwoju <http://wskaznikizrp.stat.gov.pl> (08.04.2019).

Ład polityczno-instytucjonalny ma istotny wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy. Bowiern, pokazuje aktywność obywatelską społeczeństwa oraz władz samorządowych. Poziom rozwoju polityczno-instytucjonalnego w województwie pomorskim przedstawia rysunek 4. W roku 2006 najlepszą sytuację polityczno-ustrojową obserwuje się w powiecie kościerskim (0,77) i człuchowskim (0,67), najniższą pod tym względem charakteryzowały się powiaty tczewski (0,16), kwidzyński (0,20), sztumski (0,23), nowodworskim (0,26), starogardzkim i malborskim (w obu przypadkach 0,27). W roku 2016 w grupie bardzo wysokich wskaźników znalazło się 5 powiatów: pucki (0,60), kartuski (0,59), gdański (0,57), słupski (0,56) i sztumski (0,53). Najsłabszą sytuację zaobserwowano w powiecie starogardzkim (0,19), kwidzyńskim i tczewskim (po 0,22) oraz chojnickim (0,24). W roku 2006 obserwuje się grupę południowo-wschodnich powiatów o bardzo niskim poziomie rozwoju polityczno-instytucjonalnego, z drugiej strony powiaty zachodnie, znajdujące się w grupie o poziomie wysokim i bardzo wysokim poziomie rozwoju. W 2016 roku powiaty południowe znajdują się w grupie o najniższych wskaźnikach poziomu rozwoju polityczno-instytucjonalnego, natomiast te o najwyższym czynniku polityczno-ustrojowym są położone w pobliżu Trójmiasta oraz powiaty słupski i sztumski.

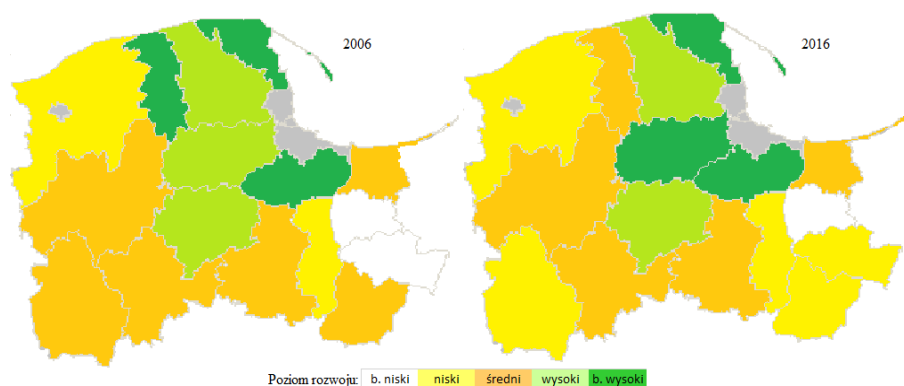
Rysunek 4. Rozwój polityczno-instytucjonalny powiatów województwa pomorskiego w latach 2006 i 2016

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wskaźników zrównoważonego rozwoju <http://wskaznikizrp.stat.gov.pl> (08.04.2019).

Na podstawie sumy wartości znormalizowanych uzyskanych dla wszystkich czynników został wyznaczony ogólny miernik syntetyczny rozwoju społeczno-gospodarczego powiatów województwa pomorskiego. W 2006 roku do grupy powiatów o najwyższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego zaliczono powiaty pucki, gdański i lęborski, zaś najmniej korzystna sytuacja występowała w sztumskim i malborskim. Graficzne przedstawienie wyników zaprezentowano na rysunku 5.

Rysunek 5. Poziom rozwoju społeczno-gospodarczego powiatów województwa pomorskiego w latach 2006 i 2016

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wskaźników zrównoważonego rozwoju <http://wskaznikizrp.stat.gov.pl> (08.04.2019).

W roku 2006 zauważa się wyraźny podział na powiaty o wysokim lub bardzo wysokim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, które położone były w otoczeniu obszaru centralnego. Grupa średnio rozwiniętych powiatów zlokalizowanych na zachodniej ścianie województwa. Powiaty słabo i bardzo słabo rozwinięte – stanowiły część wschodnią. W roku 2016 istniejący podział jeszcze bardziej się pogłębił. Dodatkowo na zachodniej stronie województwa obniżył się stopień rozwoju powiatów człuchowskiego z pozycji średniej do niskiej, taką samą sytuację obserwuje się dla powiatu kwidzyńskiego. W grupie powiatów najwyżej rozwiniętych również zaszły zmiany. Powiat lęborski przesunął się z grona najwyżej rozwiniętych powiatów do grupy powiatów o średnim poziomie rozwoju. W roku 2016 w grupie o najwyższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego znalazły się powiaty pucki, gdański i kartuski, zaś najniższym poziomem charakteryzowała się powiat malborski.

Podsumowanie

Rozwój społeczno-gospodarczy jest zjawiskiem ciągłym i ewolucyjnym, dlatego ważne jest systematyczne jego monitorowanie i badanie. Wpływ na poziom rozwoju społeczno-gospodarczego mają różne czynniki, które ze względu na rodzaj oddziaływania sklasyfikować można jako stymulanty lub bariery rozwoju. Podstawowym założeniem pomiaru rozwoju społeczno-gospodarczego jest fakt, że zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy opiera się na 4 filarach rozwoju regionalnego: społecznym, ekonomicznym, ekologicznym i polityczno-ustrojowym. Ocena rozwoju społeczno-gospodarczego wymaga stosowania odpowiednich metod badawczych. Metoda miernika syntetycznego jest jedną z możliwych. Metoda ta, choć niedoskonała, pozwala na porównanie czynników poszczególnych aspektów rozwoju społeczno-gospodarczego. Jej główną zaletą jest prostota metodologiczna i duże ugruntowanie teoretyczne. Jednak kwestią kluczową jest dobór zmiennych do badania. W analizie, z uwagi na utrzymanie prostoty metodologicznej każdemu z tych ładów przypisano taką samą wagę.

Ogólny wniosek i spostrzeżenia wynikają z przeprowadzonego badania własnego. Analiza empiryczna została skoncentrowana na pomiarze i ocenie ogólnego miernika syntetycznego obliczonego dla wszystkich powiatów województwa pomorskiego w dwóch momentach czasowych: 2006 rok i 2016 rok. Powiaty województwa pomorskiego w 2006 roku i 2016 roku charakteryzowały się dużym zróżnicowaniem przestrzennym poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego. Zaobserwowano, że wyższy jego poziom charakteryzował centralne powiaty województwa tzn. skupionych wokół obszaru Trójmiasta. Natomiast, słabiej rozwinięte powiaty zlokalizowane były na obszarach peryferyjnych. W analizowanym okresie istniejące różnice w rozwoju społeczno-gospodarczego utrwaliły się.

Bibliografia

1. Chądzyński J., Nowakowska A., Przygodzki Z., *Region i jego rozwój w warunkach globalizacji*, Wyd. CeDeWu.PL, Warszawa 2007.
2. Jeżowski P., *Rozwój zrównoważony i jego nowe wyzwania*, Kwartalnik Kolegium Ekonomiczno-Społecznego Studia i Prace, 10(2), s. 99-124, 2012.
3. Klonowska-Matynia M., Radlińska K., *Przestrzenne zróżnicowanie zrównoważonego rozwoju wybranych krajów europejskich. Hierarchia i klasyfikacja krajów*, Rocznik Ochrona Środowiska 2018, 20.
4. Pająk K., Dahlke P., Kvilinskyi O., *Determinanty rozwoju regionalnego – współczesne odniesienie*, Roczniki Ekonomiczne Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy 2016, (9), s. 109-122.
5. Piszcz N., Klonowska-Matynia M., *Uwarunkowania rozwoju społeczno-gospodarczego głównych regionów w Polsce. Wybrane aspekty*, Zeszyty Naukowe Wydziału Nauk Ekonomicznych, 1(22), 2018, s. 259-286.
6. Stanny M., *Poziom rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich w Polsce – pomiar zjawiska złożonego. Rozwój wsi i rolnictwa w Polsce. Aspekty przestrzenne i regionalne*, IRWiR PAN, Warszawa 2012.
7. Strzelecki Z. (red.), *Gospodarka regionalna i lokalna*, PWN, Warszawa 2008.
8. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. *Prawo ochrony środowiska*, Dz. U. z 2001 r., Nr 62, poz. 627.
9. Warczak M., *Endogeniczne i egzogeniczne czynniki rozwoju gospodarczego z perspektywy finansów gminy*, Współczesna Gospodarka 2015, 6(4).
10. Wysocki F., Lira J., *Statystyka opisowa*, Wyd. Akademii Rolniczej w Poznaniu, Poznań 2003.
11. <http://wskaznikizrp.stat.gov.pl>
12. <https://wybory2018.pkw.gov.pl/pl/frekwencja/>
13. <http://wybory2006.pkw.gov.pl/kbw/geoWojewodztwo9159>.

SPATIAL DIVERSITY OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE POMERANIAN VOIVODESHIP

The purpose of the article is to determine the level of socio-economic development of the poviats of the Pomeranian Voivodeship and to examine its change over the years 2006 and 2016. All poviats of the Pomeranian voivodship were analyzed, excluding cities with poviat status. The calculations were carried out using the synthetic measure method. For selected variables, synthetic measures have been determined for individual groups of development factors: economic, ecological, social, and political and institutional, as well as a general synthetic measure. This allowed for grouping poviats into classes with a similar level of socio-economic development, and for ordering them from the strongest to the least developed. The results of the analysis showed that the poviats of the Pomeranian Voivodeship are characterized by a large spatial diversity in terms of socio-economic development. Considering the years 2006 and 2016, poviats with a higher level of socio-economic development were located around the Tri-City area, while the least developed were the peripheral poviats of the voivodship.

Keywords: socio-economic development, synthetic measure, Pomeranian voivodeship.